

Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України, 2007. 144 с.

3. Проблеми гендерної рівності у секторі безпеки і оборони. URL: <https://helsinki.org.ua>.

4. Гендерна рівність. URL: <https://dpsu.gov.ua/>.

Цвяк Лариса Вікторівна,

професорка кафедри іноземних мов
факультету забезпечення оперативної-
службової діяльності Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, кандидатка
філологічних наук, доцентка

ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ В МОВІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Гендерна асиметрія мови – це нерівномірність, «непропорційність» відображення в самій мові особливостей жінок і чоловіків. Таке явище властиве різним мовам. Що стосується відмінностей у мовленні, то чоловікам важко сприймати темп, швидкість, емоційність та експресивність жіночої мови. А жінкам не завжди зрозуміла повільність, поміркованість та односторонність чоловічих думок. Гендеристи вважають, що жіночій мові властива статичність, нейтральність, у її лексиці частіше зустрічаються застарілі слова та звороти. На відміну від жінок, чоловіки краще сприймають нове в мові, вони більше вживають неологізмів і термінів.

У сучасному суспільстві чоловіки і жінки мають рівні права і можливості, ця рівність повинна знайти своє відображення і в мові.

Гендерна асиметрія прослідковується на всіх мовних рівнях: лексичному, граматичному і фразеологічному. Андроцентризм (орієнтованість на представників чоловічої статі) проявляється найчастіше для позначення людини будь-якої статі. Це пов'язано з тим, що мова відображає соціальну і культурну специфіку суспільства, зокрема і чоловіче домінування. Мова створює картину світу, засновану на чоловічій думці, від особи чоловічого суб'єкту, з точки зору чоловічої перспективи. Приклади з німецької і української мови демонструють андроцентризм багатьох лінгвістичних явищ, який останнім часом визнають і намагаються подолати.

Основні ознаки андроцентризму:

1) ототожнення понять людина і чоловік (в німецькій мові слово Mann);

2) іменники жіночого роду є похідними від чоловічого, а не навпаки;

3) іменники чоловічого роду можуть вживатися неспецифічно, для позначення осіб будь-якої статі;

4) узгодження на синтаксичному рівні відбувається за формою граматичного роду відповідної частини мови, а не за реальною статтю референта;

5) фемінінність і маскулінінність протиставлені одна одній в якісному (позитивна і негативна оцінка) і кількісному (домінування чоловічого як загальнолюдського) співвідношенні, що призводить до гендерних асиметрій.

У Німеччині зробили рівність жінок метою у всіх сферах суспільного життя, включаючи мову. Газетні статті, підручники, формуляри, закони, правила, виступи у Бундестазі не пишуться сьогодні без обов'язкового згадування осіб жіночої статі: *Bürgerinnen und Bürger, Studentinnen und Studenten, Leserinnen und Leser*.

Щоб уникнути подвійного позначення як неекономічного і громіздкого, німецькі лінгвісти пропонують альтернативні варіанти. Подвійні форми іменників можна замінити дієприкметником (*Studierende* замість *Studentinnen und Studenten*, *Lernende* замість *Schülerinnen und Schüler*) або нейтральним іменником (*Lehrkräfte* замість *Lehrerinnen und Lehrer*).

Окремо варто розглянути форму з великою літерою І (*Binnen-I*). Ця форма не була офіційно прийнята тлумачним словником Дуден. Такий варіант вираження «гендерно справедливої» мови зустрічається переважно в текстах про Австрію: *MitarbeiterInnen* – співробітники і співробітниця; *StudiananfängerInnen* – студенти, які нещодавно розпочали своє навчання в університеті.

Що стосується фразеології, то гендерні асиметрії хоч і мають місце, але сучасні двомовні словники пропонують цікаві варіанти фразеологічних відповідників, в такий спосіб ця проблема вирішується досить ефективно: *Ein Apfel fällt nicht weit vom Stamm: Яка брама – така хвіртка, яка мама – така й дівка; Який мельник – такий млин, який батько – такий син.*

Щоб позбутися гендерних асиметрій у німецькій мові, було запропоновано такі рекомендації:

1) фемінізація (додаткове згадування жінок у контексті) з різним варіантом написання *Lehrer / innen* або *Lehrer (innen)*;

2) уникнення іменника *Mann* у значенні «людина»;

3) нейтралізація: використання слів *Mensch, Person, Leute*, а також дієприкметників та субстантивованих прикметників у множині, іменників збірного значення, використання у реченнях пасивних зворотів.

Отже, нині можна стверджувати про актуальність гендерного питання і позитивну динаміку процесу реформування німецької мови.

Список використаних джерел

1. Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко. URL: <http://a-z-gender.net/ua/gendernij-stereotip.html>

2. Ставицька Л. О. Сучасний стан лінгвогендерологічних досліджень в Україні. Мовознавство. 2008. № —3. С. 236–246.

3. Швачко С. О. Соціолінгвістичні аспекти гендерної проблеми. Вісник Харківського нац. унів. ім. В.Н.Каразіна. № 609. 2003. С. 89–93.